

Nefndasvið skrifstofu Alþingis
b/t atvinnuveganefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Vestmannaeyjum 24. febrúar

Umsögn um frumvarp til laga um stjórn fiskveiða, þingmál nr. 570

Umsögn þessi varðar nýtt frumvarp sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra, þingmál nr. 570. Útvegsbændur í Vestmannaeyjum eru á einu máli um að lögfesting boðaðra breytinga á stjórn fiskveiða muni skaða sjávarútveginn stórlega og varanlega og veita þar með sjávarbyggðum landsins og atvinnulífi landsmanna þung högg.

Þetta er í samandregnu máli niðurstaða Útvegsbændafélags Vestmannaeyja (hér eftir nefnt ÚV) í þessari umsögn.

Almennar athugasemdir

Sjávarútvegurinn er nú sem fyrr ein mikilvægasta atvinnugrein landsins og skapar gríðarleg útflutningsverðmæti sem eru forsenda þeirra lífskjara sem Íslendingar hafa skapað sér á síðastliðinni öld. Ólíkt sjávarútvegi í fjölmörgum löndum, þ.m.t. löndum Evrópusambandsins, náðist góður rekstrarárangur í þessari atvinnugrein á Íslandi, þökk sé fyrst og fremst núverandi fiskveiðistjórnarkerfi.

Skipum hafði fjölgað gegndarlaust en þeim fór að fækka eftir að aflahlutdeildarkerfið kom til sögunnar. Framsal aflaheimilda stuðlaði að því að gera rekstrareiningar hagkvæmari og aukin tæknivæðing stuðlaði að sérhæfingu.

Staðreynd er að víða um veröld er litið öfundaraugum til Íslands vegna fiskveiðistjórnkerfisins og margir vilja nýta sér reynsluna af þessu fyrirkomulagi til að koma skikki á eigin sjávarútveg. Óskiljanlegt er því með öllu að ríkisstjórn Íslands kappkosti að kollvarpa kerfinu og innleiða í staðinn stóran leigumarkað og pottakerfi til að úthluta aflaheimildum eftir pólitískum leikreglum með tilheyrandi óhagræði og hættu á spillingu!

8. grein, VI. kafli og ákvæði til bráðabirgða nr. II

Skerðing á úthlutun

Samkvæmt 8. grein frumvarpsins og ákvæði til bráðabirgða nr. II færast tiltekin hlutföll af núverandi aflaheimildum allra tegunda í flokk 2 strax við upphaf næsta fiskveiðiárs. Ef ákveðinni heildarúthlutun í þorski er náð munu 50% aukningarinnar, umfram það viðmið, renna í flokk 2.

Á undanförunum árum hefur ríkið tekið til sín talsverðan hluta af þeim aflaheimildum sem úthlutað hefur verið. Með þessum nýju ákvæðum ætlar ríkisvaldið að verða enn stórtækara og taka umtalsvert meira til sín. Það mun hafa bein áhrif á starfsfólk, bæði í sjávarútvegi og afleiddri starfsemi. Nýting skipa og framleiðslutækja verður verri og stuðlar þannig að offjárfestingu í greininni.

Kvótapiing

ÚV telur að leiga á kvótapiingi muni hafa áhrif á hugsunarhátt útvegsmanna enda er áformað að umtalsvert aflamark verði til sölu á þinginu. Langtímahugsun mun víkja fyrir skammtímahugsun. Vissa um hráefnisöflun, sem hvetur menn til að huga betur að sölu- og markaðsmálum til lengri tíma litið og að leita að hagkvæmum fjárfestingarkostum og að þjálfun starfsfólks, verður ekki fyrir hendi.

Líklegt er að engin framlegð verði af veiðum úr leiguhlutanum þar sem útgerðarmenn munu bjóða jaðarverð í leigukvótann. Það mun draga enn frekar úr fjárfestingu sem aftur dregur úr hagkvæmni veiðanna.

Strandveiðar

ÚV er sammála þeim hagfræðingum sem hafa bent á að strandveiðarnar eru óhagkvæmt kerfi, m.a. vegna þess að þær byggjast á sóknarkerfi sem á sér t.d. hliðstæðu í Færeyjum og Kanada og hefur sýnt sig að stuðlar að óhagræðingu þar sem bátum fjölgar og nýting þeirra versnar.

Undir þetta taka flestir fagaðilar sem fjallað hafa um málið. Meðal annars er eftirfarandi umsögn¹ að finna í greinargerð um hagræn áhrif af eldri frumvörpum til laga um stjórn fiskveiða:

„Strandveiðarnar leiða til kapphlaups um afla sem hækkar sóknarkostnað, lækkar verðmæti afls og hvetja til brottkasts meðafla.“

Þessu til viðbótar er rétt að benda á samantekt Hagstofu Íslands um afkomu í sjávarútvegi en þar hafa strandveiðar verið reknar með tapi, einn útgerðarflokka, undanfarin ár. Tap báta undir 10 brt. nam 2,3% af tekjum borið saman við hagnað upp á 17,6% hjá heildinni.

ÚV tekur undir með sérfræðihóp ráðherra þegar hann biður stjórnvöld um að vera meðvituð um þessa hættu og þann kostnað sem slíkum veiðum fylgir.

Um aðrar frumvarpsgreinar

Í 11. gr. er nýmæli um leyfi til að nýta aflahlutdeild. Nýtingarleyfi þetta er ígildi samkomulags, eins og fram kemur í ákvæðinu, *milli ríkisins og handhafa leyfis um handhöfn þeirra hlutdeilda sem leyfinu fylgja til afmarkaðs tíma*. ÚV sér ekki að nein trygging felist í því að vera handhafi nýtingarleyfis að öðru leyti en því að aflahlutdeild útgerðar í flokki 1 getur ekki breyst. Hins vegar gæti ráðherra ákveðið strax á fyrstu árum nýtingarleyfisins að hlutfallslega meiri aflaheimildir fari úr flokki 1 í flokk 2 en ákveðið var í byrjun og því minnki það aflamagn sem upphaflegt leyfi kvað á um. Allt tal um starfsöryggi greinarinnar til 20 ára er því marklaust.

12. gr. fjallar um hámark á framsali aflahlutdeildar og telur ÚV þetta til óþurftar. Framsal aflahlutdeilda dró úr sóun fjármuna og vinnuafls í

¹ Skjal „Greinargerð um hagræn áhrif af frumvarpi til nýrra laga um stjórn fiskveiða samkvæmt þingskjali 1475“ frá 14. júní 2011. Blaðsíða 8.

greininni en takmarkanir á framsali munu auka þessa sóun á nýjan leik. Samkvæmt hámarkinu má ekki framselja þann hluta sem er til kominn vegna aukinnar úthlutunar. Nauðsynlegt er að sjávarútvegsráðherra útskýri þetta betur en gert er í athugasemdum með frumvarpinu. Hvers vegna er ráðherra á móti framsali aflahlutdeildar?

Í 13. gr. frumvarpsins er fjallað um forgangsrétt ráðherra að aflahlutdeildum ef samanlagt framsal eða önnur ráðstöfun aflahlutdeilda, þ.m.t. flutningur skipa, fari yfir 20% aflaheimilda í þorskígildum talið frá viðkomandi byggðarlagi eða sveitarfélagi. Samkvæmt frumvarpinu hefur ráðherra *fjögurra vikna* frest, frá tilkynningu, til að neyta forgangsréttar að aflahlutdeildum ef *ætla* má að ráðstöfun þeirra hafi *umtalsverð neikvæð áhrif* í atvinnu- eða byggðalegu tilliti. Verður að telja að sá frestur sem ráðherra er veittur til umhugsunar sé of langur með tilliti til þess að um viðskiptin muni ríkja talsverð óvissa um fjögurra vikna skeið á meðan ráðherra ákveður hvað skal gera. Verður því að mati ÚV að setja ráðherra þrengri tímamörk í þessu tilliti ef einhver forgangsréttur á að vera til staðar sem verður jafnframt að teljast umdeilanlegt.

Í 15. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir hömlum á framsali aflamarks milli fiskiskipa. Umtalsverðar hömlur eru settar á framsalið sem mun hafa augljós neikvæð áhrif á hagkvæmni og skipulag veiða. Er hér um að ræða meiriháttar breytingu frá núgildandi lögum. Slík lagagrein getur haft töluverð áhrif á leigumarkað með aflaheimildir sem fjölmargar útgerðir eru háðar. Ekki er að finna rökstuðning fyrir boðaðri breytingu í athugasemdum.

Samkvæmt 29. grein getur ráðherra ákveðið hlutfall uppsjávarfisks sem er unninn til manneldis; hámarkið er aukið úr 70% í 80%. Óskiljanlegt er að ráðherra skuli taka ráðin af útgerðarmönnum um hvernig best sé að hámarka aflaverðmæti! Um þetta ákvæði frumvarpsins segir meðal annars í athugasemdum við frumvarpsgreinina:

„Til þess er m.a. að líta að ákveðnar uppsjávarfisktegundir er eðlilegt að nýta fyrst og fremst til manneldis.“

ÚV vísar því á bug að ráðherra blandi sér á þennan hátt í rekstur sjávarútvegsfyrirtækja og spyr hvort stjórnvöld muni vera skaðabótaskyld ef rekstrarniðurstaða fyrirtækjanna verði lakari vegna inngrípa með áformuðum lögum. Má búast við að stjórnvöld verði

með puttana í sölu- og markaðsmálum í Rússlandi, Austur Evrópu og Japan?

Áhrif á Vestmannaeyjar

Núverandi ríkisstjórn hefur með fyrri lögum um stjórn fiskveiða skert aflaheimildir útgerða í Vestmannaeyjum um 2.000 þorskígildistonn og munu 2.500 þorskígildistonn til viðbótar fara úr bænum við næstu úthlutun m.v. þetta frumvarp. Núverandi vinstri stjórn er sá aðili sem hefur verið stórtækastur við að flytja aflaheimildir frá bænum frá upphafi aflamarkskerfisins. Hinum skertu aflaheimildum verður úthlutað af ráðherra, m.a. í byggðapotta, strandveiðipotta og línuívilnunarþott en ljóst er að lítið sem ekkert af fiski úr þessum þottum verði veitt frá Vestmannaeyjum og er það í samræmi við reynslu útgerðarmanna.

Þá má líka gera ráð fyrir því að afar lítið verði leigt úr leigupotti ráðherra af félagsmönnum ÚV því hagnaður af þeim veiðum er og verður enginn. Þar fyrir utan er útgerðarmynstur félagsmanna ÚV þannig að þeir geta ekki nýtt sér línuívilnun og gera upp samkvæmt kjarasamningum. Því eru þeir ekki samkeppnisfærir á leigumarkaði. Þá sýnir reynslan að ráðherra mun setja skilyrði fyrir leigu, s.s. stærðartakmarkanir skipa og magntakmarkanir sem nánast munu útiloka skip frá Vestmannaeyjum frá leigupotti. Reynslan af leigu skötusels er dæmi um slíkt.

ÚV áætla að um 80 störf við sjávarútveg í Vestmannaeyjum hafi eða muni glatast við ákvarðanir stjórnvalda. Vestmannaeyjar eru ein stærsta verstöð landsins og bæjarfélagið á nær allt sitt undir sjávarútvegi. Þessi grunnatvinnuvegur byggðarlagsins skapar fjölmörg afleidd störf í þjónustu, verslun, samgöngum og opinbera geiranum, svo nokkuð sé nefnt. Fjöldi afleiddra starfa er mismunandi eftir sveitarfélögum en grunnatvinnuvegir Vestmannaeyja eru sjávarútvegur og ferðaþjónusta.

Af rúmlega 1.800 störfum í Vestmannaeyjum eru um 700 störf tengd fiskveiðum og fiskvinnslu. Varlega áætlað stendur sjávarútvegurinn undir 75-85% af beinum og afleiddum störfum Eyjanna eða alls 1.350-1.550 störfum. Þegar allt er meðtalið má því ætla að um 100 störf tapist í Vestmannaeyjum.

Núverandi stjórnvöld hafa með breytingum á fiskveiðistjórnarkerfinu valdið því að 75 fjölskyldur í Vestmannaeyjum hafa eða munu glata lífsviðurværinu og það telst meiriháttar högg af mannavöldum fyrir þetta samfélag.²

Augljóst er að stjórnvöld gera hér aðför að atvinnulífinu í Vestmannaeyjum og þar með sjálfri byggðinni hér.

Óvissan um framtíð sjávarútvegsins og fyrirtækja, sem í greininni starfa, er mikil og skaðleg. Staða mála er með miklum ólíkindum og raunar er nærtækt að álykta sem svo að stjórnvöldum sé beinlínis í nöp við þessa atvinnugrein sem öðrum fremur hefur haldið þjóðfélaginu gangandi eftir fall bankakerfisins.

ÚV mælist einlæglega til þess að frumvörpin verði lögð til hliðar í eitt skipti fyrir öll og að sjávarútveginum verði gefinn vinnufriður og þar með tækifæri til að halda áfram að vaxa og dafna með eðlilegum hætti, þjóðarbúinu til heilla.

f.h. Útvegsbændafélag Vestmannaeyja,

Hafdís Snorra
Hafdís Snorradóttir
framkvæmdastjóri.

² Hér er miðað við leyfilegan heildarafla 2012/2013 og stækkun potta frá 2009.